

32. B Ö L Ü M

Zihinsel Yetersizliği Olan Olgularda Kendine Zarar Verme ve İntihar Davranışlarının Perde Arkasındaki Cinsel Suç Mağduriyeti

Gülin ÖZDAMAR ÜNAL¹
Abdulkadir YILDIZ²

Giriş

Dünya çapında güvenli, sağlıklı topluluklar oluşturmak ve refahı sağlamakla ilgili olan halk sağlığı üzerinde şiddet önemli bir sorun oluşturmaktadır. Şiddet; tehdit altında bir kişiye ya da gruba uygulanan yaralanma, ölüm, psikolojik ve ekonomik zararlar sonuçlanma olasılığı yüksek olan kasıtlı güç kullanımı olarak tanımlanmaktadır (1). Fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet uygulanan şiddet türleri arasında yer almaktadır. Fiziksel şiddet itme, tokat atma, tekmeleme, boğma, kesici-delici aletlerle, silahla zarar verme, fiziksel olarak kısıtlama gibi şiddet içeren, tehdit eden eylemleri içerir. Cinsel şiddet, herhangi bir kişi tarafından mağdurla olan ilişkisine bakılmaksızın, onayı olmadan, anlamını bilmeden veya bir başkasını memnun etmek için yapılan istenmeyen, zor kullanılarak maruz kaldığı cinsel yorumlar, eylemler, cinsel bir eylemde bulunma teşebbüsleri olarak tanımlanmaktadır (2). Psikolojik şiddet ise tehdit, hakaret, korkutma, küçük düşürme, eleştirme, yaşamını denetleme, sınırlama gibi mağduru aşağılama, yaptırım uygulama ve ce-

zalandırmak amacıyla uygulanan saldırganlık türüdür (3). Ekonomik şiddet bireyin finansal kaynaklara erişimini kısıtlamak, nafaka gibi ekonomik sorumluluklara uymamak, maddi hasara uğratmak gibi mağdurun ekonomisine zarar veren eylem ve davranışları içerir (4). Şiddet riski altındaki kişilerin birden fazla şiddet türüne maruz kalma olasılığı yüksektir.

Şiddet risk faktörleri arasında kültürel normlar, alkol-madde kullanım bozukluğu, ateşli silahlara erişim, yoksulluk, sosyal izolasyon, geçmişte şiddet mağduru olma, çocukluk çağına kötü muamele, yetiştirilme tarzı yer almaktadır (2). Şiddet her yaşta, her kesimdeki bireyi etkilemekle birlikte; kadınların, çocukların, yaşlıların, fiziksel ve zihinsel engeli bulunanların mağduriyet riski daha yüksektir. Saldırgan, çevre ve mağdur arasındaki karmaşık etkileşim şiddetin dinamiğini oluşturur ve şiddetten etkilene düzeyini belirler.

Zihinsel yetersizliği olan bireylerin akıl yürütme, neden-sonuç ilişkisi kurma, ayırt etme, yargılama, sorun çözme, soyut düşünme gibi entelektüel işlevlerdeki eksikliklerinin bulun-

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri AD, gulin_ozdamar@hotmail.com

² Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi, Adli Tıp AD, kadiryildiz05@yahoo.com

bu davranışların beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumunda bulunan kişiye karşı işlenmesi halinde cezanın yarı oranında artırılacağı belirtilmiştir (40). Cinsel istismar ve cinsel saldırı ile ilgili kanun maddelerinde de görüldüğü gibi ruhsal hastalıkları olan bireylerle ilgili özel düzenlemeler bulunmaktadır. Ruhsal hastalığı veya zihinsel yetersizliği olan ve bu nedenlerle fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan çocuklara karşı gerçekleştirilen davranışlar çocuğun rızasının olup olmadığına bakılmaksızın cinsel istismar suçunu oluşturmaktadır. Benzer şekilde yetişkinlere karşı işlenen cinsel saldırı suçunda bireyin ruhsal hastalık veya zihinsel yetersizliği nedeniyle kendini savunamayacak durumda olması cezayı ağırlaştırıcı bir unsur olarak dikkat çekmektedir. Down Sendromlu, sınır mental kapasiteye sahip ilk olgunun saldırgan karşısında kendini savunabilecek kapasiteye sahip olmadığı, hekim olmayanlarca bu durumun anlaşılacağı ve olaya ilişkin ruhsal etkilenmesinin olduğu düşünülmüştür. İkinci olgu ise 16 yaşındaki, hafif düzey zekâ geriliği olan ergenin yaşadığı cinsel istismarın hukuki anlam ve sonuçlarını kavrama yetisinin gelişmemiş olduğu saptanmıştır.

Sonuç olarak; zihinsel yetersizliği olan yetişkin ve çocuklar fiziksel, cinsel, psikolojik şiddete uğrama açısından riskli grupta yer almaktadır. Şiddete maruziyet bedensel ve ruhsal birçok soruna yol açmaktadır. İntihar girişimi ve kendine zarar verme davranışı gözlenen savunmasız bireylerde arka planda cinsel veya başka bir istismar bulunabileceği her zaman akılda tutulmalıdır. Şiddeti bildirmenin önündeki engellerin yanı sıra, şiddet sonrası ortaya çıkan bulguların değişken ve geniş bir yelpazede olması şiddetin fark edilmesini zorlaştırmaktadır. Her türlü istismardan korunmak için yaşa ve zekâ seviyesine uygun eğitim verilmesi son derece önemlidir. Zihinsel engelli yetişkinlerin ve çocukların haklarının korunmasına ve güvenliklerinin sağlanmasına yönelik düzenlemelerin geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Kaynaklar

1. Krug EG, Mercy JA, Dahlberg LL, Zwi AB. The world report on violence and health. *Lancet*. 2002;360(9339):1083-8.
2. Organization WH. World report on violence and health Sexual violence (Chapter 6). 2002.
3. Jordan CE, Campbell R, Follingstad D. Violence and women's mental health: the impact of physical, sexual, and psychological aggression. *Annu Rev Clin Psychol*. 2010;6:607-28.
4. Adams AE, Beeble ML, Gregory KA. Evidence of the Construct Validity of the Scale of Economic Abuse. *Violence Vict*. 2015;30(3):363-76.
5. Fisher MH, Corr C, Morin L. Victimization of Individuals With Intellectual and Developmental Disabilities Across the Lifespan. *Int Rev Res Dev Disa*. 2016;51:233-80.
6. Taylor J, Stalker K, Stewart A. Disabled Children and the Child Protection System: A Cause for Concern. *Child Abuse Rev*. 2016;25(1):60-73.
7. Verdugo MA, Bermejo BG, Fuertes J. The maltreatment of intellectually handicapped children and adolescents. *Child Abuse Negl*. 1995;19(2):205-15.
8. Sullivan PM, Knutson JF. Maltreatment and disabilities: a population-based epidemiological study. *Child Abuse Negl*. 2000;24(10):1257-73.
9. Fogden BC, Thomas SD, Daffern M, Ogloff JR. Crime and victimisation in people with intellectual disability: a case linkage study. *BMC Psychiatry*. 2016;16:170.
10. Nixon M, Thomas SDM, Daffern M, Ogloff JRP. Estimating the risk of crime and victimisation in people with intellectual disability: a data-linkage study. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol*. 2017;52(5):617-26.
11. McCarthy M, Hunt S, Milne-Skillman K. 'I Know it was Every Week, but I Can't be Sure if it was Every Day: Domestic Violence and Women with Learning Disabilities. *J Appl Res Intellect Disabil*. 2017;30(2):269-82.
12. Akbas S, Turla A, Karabekiroglu K, Pazvantoglu O, Keskin T, Boke O. Characteristics of Sexual Abuse in a Sample of Turkish Children With and Without Mental Retardation, Referred for Legal Appraisal of the Psychological Repercussions. *Sex Disabil*. 2009;27(4):205-13.
13. McCormack B, Kavanagh D, Caffrey S, Power A. Investigating sexual abuse: Findings of a 15-year longitudinal study. *J Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*. 2005;18(3):217-27.
14. Platt L, Powers L, Leotti S, Hughes RB, Robinson-Wheelen S, Osburn S, et al. The Role of Gender in Violence Experienced by Adults With Developmental Disabilities. *J Interpers Violence*. 2017;32(1):101-29.

15. Vadysinghe AN, Dassanayaka PB, Sivasubramaniam M, Senasinghe DPP, Samaranayake AN, Wickramasinghe W. A study on sexual violence inflicted on individuals with intellectual developmental disorder. *Disabil Health J.* 2017;10(3):451-4.
16. Mevissen L, de Jongh A. PTSD and its treatment in people with intellectual disabilities: a review of the literature. *Clin Psychol Rev.* 2010;30(3):308-16.
17. McGilloway C, Smith D, Galvin R. Barriers faced by adults with intellectual disabilities who experience sexual assault: A systematic review and meta-synthesis. *J Appl Res Intellect Disabil.* 2020;33(1):51-66.
18. Gil-Llario MD, Morell-Mengual V, Diaz-Rodriguez I, Ballester-Arnal R. Prevalence and sequelae of self-reported and other-reported sexual abuse in adults with intellectual disability. *J Intellect Disabil Res.* 2019;63(2):138-48.
19. Martin SL, Ray N, Sotres-Alvarez D, Kupper LL, Moracco KE, Dickens PA, et al. Physical and sexual assault of women with disabilities. *Violence Against Women.* 2006;12(9):823-37.
20. Mitra M, Mouradian VE, Diamond M. Sexual violence victimization against men with disabilities. *Am J Prev Med.* 2011;41(5):494-7.
21. Walters AS, Barrett RP, Knapp LG, Borden MC. Suicidal behavior in children and adolescents with mental retardation. *Res Dev Disabil.* 1995;16(2):85-96.
22. Mevissen L, de Jongh A. PTSD and its treatment in people with intellectual disabilities A review of the literature. *Clinical Psychology Review.* 2010;30(3):308-16.
23. Morano JP. Sexual Abuse of the Mentally Retarded Patient: Medical and Legal Analysis for the Primary Care Physician. *Prim Care Companion J Clin Psychiatry.* 2001;3(3):126-35.
24. Soylu N, Alpaslan AH, Ayaz M, Esenyel S, Oruc M. Psychiatric disorders and characteristics of abuse in sexually abused children and adolescents with and without intellectual disabilities. *Res Dev Disabil.* 2013;34(12):4334-42.
25. Casteel C, Martin SL, Smith JB, Gurka KK, Kupper LL. National study of physical and sexual assault among women with disabilities. *Inj Prev.* 2008;14(2):87-90.
26. Byrne G. Prevalence and psychological sequelae of sexual abuse among individuals with an intellectual disability: A review of the recent literature. *J Intellect Disabil.* 2018;22(3):294-310.
27. Schaafsma D, Kok G, Stoffelen JM, Curfs LM. Identifying effective methods for teaching sex education to individuals with intellectual disabilities: a systematic review. *J Sex Res.* 2015;52(4):412-32.
28. Hughes K, Bellis MA, Jones L, Wood S, Bates G, Eckley L, et al. Prevalence and risk of violence against adults with disabilities: a systematic review and meta-analysis of observational studies. *Lancet.* 2012;379(9826):1621-9.
29. Miller AK, Canales EJ, Amacker AM, Backstrom TL, Gidycz CA. Stigma-Threat Motivated Nondisclosure of Sexual Assault and Sexual Revictimization: A Prospective Analysis. *Psychol Women Quart.* 2011;35(1):119-28.
30. Sable MR, Danis F, Mauzy DL, Gallagher SK. Barriers to reporting sexual assault for women and men: perspectives of college students. *J Am Coll Health.* 2006;55(3):157-62.
31. Curry MA, Renker P, Robinson-Whelen S, Hughes RB, Swank P, Oschwald M, et al. Facilitators and barriers to disclosing abuse among women with disabilities. *Violence Vict.* 2011;26(4):430-44.
32. Eastgate G, Van Driel ML, Lennox NG, Scheermeyer E. Women with intellectual disabilities--a study of sexuality, sexual abuse and protection skills. *Aust Fam Physician.* 2011;40(4):226-30.
33. Hickson L, Khemka I, Golden H, Chatzistyli A. Views and Values of Developmental Disabilities and Domestic Violence/Sexual Assault Support Professionals Regarding the Prevention and Handling of Situations of Abuse. *J Policy Pract Intel.* 2013;10(3):207-14.
34. Hughes RB, Curry MA, Oschwald M, Child B, Lund EM, Sullivan MJ, et al. Responding to crime victims with disabilities: The perspective of law enforcement. *Journal of Policy Practice.* 2011;10(3):185-205.
35. Briggs F. Safety issues in the lives of children with learning disabilities. *J Social Policy Journal of New Zealand.* 2006(29):43-60.
36. Swango-Wilson A. Meaningful Sex Education Programs for Individuals with Intellectual/Developmental Disabilities. *Sex Disabil.* 2011;29(2):113-8.
37. Dukes E, McGuire BE. Enhancing capacity to make sexuality-related decisions in people with an intellectual disability. *J Intellect Disabil Res.* 2009;53(8):727-34.
38. Buckley TC, Blanchard EB, Neill WT. Information processing and PTSD: a review of the empirical literature. *Clin Psychol Rev.* 2000;20(8):1041-65.
39. Wigham S, Hatton C, Taylor JL. The Lancaster and Northgate Trauma Scales (LANTS): The development and psychometric properties of a measure of trauma for people with mild to moderate intellectual disabilities. *Res Dev Disabil.* 2011;32(6):2651-9.
40. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu 2004 [Available from: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>].